

Turizm Alanında Yazılan Lisansüstü Tezlere Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz

Ahmet TAYFUN^a, Fulden Güral KÜÇÜKERGİN^a, Esin AYSEN^a, Ayşe EREN^a, Yakup Kemal ÖZEKİCİ^a

^aGazi Üniversitesi

Anahtar Kelimeler	Özet
Lisansüstü eğitim, Lisansüstü tezler, Bibliyometrik analiz,	turizm
	Bu çalışmada, turizm genel başlığı altındaki lisansüstü tez çalışmalarının dâhil oldukları alt başlıklara göre tasniflenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Gazi Üniversitesi bünyesinde 1985-2016 yılları arasında hazırlanan turizm konulu 367 tez, bibliyografik araştırma yöntemleri doğrultusunda belirli kriterlere göre sınıflandırılmıştır. Tezlerin sınıflandırılmasında belirlenen parametreler arasında “özet kurgusu”, “yararlanılan disiplin”, “lisansüstü düzey”, “enstitü türü”, “danışman ünvanı” ve “araştırma yılı” esas alınmıştır. Araştırma bulgularına göre lisansüstü tezlerin özet kurgusunda; çoğunlukla amaç, yöntem ve sonuca değinilirken tartışma ve önerilere büyük oranda yer verilmediği görülmüştür. Yararlanılan disiplinler bakımından, ilk dönem araştırmalarında pazarlama disiplininin ilk sırada yer aldığı görülmüştür. İkinci dönem araştırmalarında ise yönetim ve organizasyon disiplinine yönelik araştırmaların ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan, yüksek lisans düzeyindeki araştırmaların doktora düzeyindeki araştırmalara kıyasla ağırlıkta olduğu; turizm konulu araştırmaların en çok eğitim bilimleri enstitüsü çatısı altında gerçekleştirildiği; tezlerin daha çok Yrd. Doç. Dr. unvanına sahip öğretim üyelerince yürütüldüğü ve en fazla tezin, 2012 senesinde tamamlandığı görülmektedir. Elde edilen bulgular, literatürde yer alan çalışmalar ile büyük oranda örtüşmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda, farklı bibliyografik yöntemlerin kullanılması, alınan atıf sayısına göre araştırmaların sınıflandırılması ve disiplinlerin yaşlanma hızlarının dikkate alınmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

A Bibliometric Analysis Towards Postgraduate Dissertations in the Field of Tourism

Keywords	Abstract
Postgraduate education, Postgraduate dissertation bibliometric analysis,	tourism
	In this research, the effects of the increase, classification of graduate theses was made according to the sub-title to be included under the general tourism title. Accordingly, classification of graduate theses was made according to the sub-title to be included under the general tourism title. In this context, between the years 1985-2016 in Gazi University graduate program on tourism completed 367 theses were classified according to certain criteria and a bibliometric analyze were conducted. Among the parameters that determine the classification of the thesis, "summary fiction", "utilized discipline", "graduate level", "institute type", "adviser title" and "years of research" issues are considered. According to the research findings of graduate thesis summary fiction; mostly aim, method and result has been mentioned but discussion and recommendations were not used. In utilized discipline context marketing was pioneer in the first period, but in the second period management and organization is in first place. Thesis at the graduate level is more than the doctoral level. Most of the tourism researches was completed in Institute of Educational Sciences, supervisors were usually assistant professor and the highest number of completed thesis counted in 2012. The findings substantially coincides with the researches in the literature. In Future studies different bibliographic methods should be used. It is believed that there is a need for the classification of tourism research by the number of citations and consideration on the aging rate of disciplines.

Sorumlu Yazar: Fulden Nuray KÜÇÜKERGİN, fuldengural@gazi.edu.tr

GİRİŞ

Büyük ölçüde zorunlulukları içeren seyahat faaliyetleri olarak başlayan turizm, tarihte elit ve refah yaşayan kesimin faydalanabildiği lüks bir faaliyetken, geçirdiği safhalar sonucu atık bir ihtiyaç halini almıştır. Artan refah ve gelişen teknolojiler sayesinde turizmin ilerlemesinin önü açılmış; 1950'lerden itibaren ise dünya ekonomisinde ses getirmeye başlamıştır. Geçirdiği dönüşüm ve değişimlerle birlikte, sosyo-kültürel ve ekonomik yapı üzerindeki etkileri artan sektör, giderek bir endüstri halini alırken bilim dünyasındaki algılanışı ve konumu da değişmeye başlamıştır (Çallı, 2015, s. 136).

Geçirdiği dönüşüm ve değişimlerle birlikte, sosyo-kültürel ve ekonomik yapı üzerinde turizm sektörünün artan etkileri, bilim dünyasındaki algılanışı ve konumu da değişmeye başlamıştır (Kozak, 2000, s. 16). En hızlı büyüyen sektörler arasında yer alan turizm, aynı gelişimi akademik çevrelerde de göstermektedir. Dünya genelinde turizm eğitimi veren fakülte sayılarının, turizm doktora programlarının ve bunlara paralel olarak turizm literatürüne katkı sağlayan akademik çalışmaların hızla artıyor oluşu turizmin akademik çevrelerdeki gelişimini destekler niteliktedir.

Bu çalışmada ilk olarak bir araştırma alanı olarak turizmin kavramsal olarak açıklanması ve diğer bilim dalları ile ilişkisi sonrasında Türkiye'de lisansüstü turizm eğitiminin başlangıcı, süreç içerisinde turizm alanında yazılan ve akademik bilgi üretiminin bir boyutunu oluşturan lisansüstü tezler, sayısal olarak ortaya koyulmaktadır. Son olarak ise Türkiye'nin köklü üniversitelerinden biri olan Gazi Üniversitesi'nde turizm alanında yazılan lisansüstü tez çalışmalarına dair kapsamlı bir konu analizi yapılmıştır. Lisansüstü tezler; konularının yanı sıra, dereceler, yıllar, bağlı oldukları enstitü ve tez danışmanlarının unvanı açısından da tasnif edilmiştir.

TURİZME KAVRAMSAL YAKLAŞIM

Turizmi kavramsal boyutta ele almak; turizmin çok disiplinli yapısını, diğer bilim dalları içerisinde edindiği yeri ve onlarla olan ilişkisini görebilmek noktasında katkı sağlayabilecektir.

Turizm, çok yönlü aktivitelerden oluşan, karma ürün karakterinde bir kavramdır. Çok eski dönemlerde de var olduğu bilinmesine karşın, 20. yüzyıldan bu yana düzenli ve sürekli gelişen turizm sektörü son zamanların en önemli sektörlerinden biri haline gelmiştir. Bununla birlikte turizm, gelişmiş ülkelerde dahi henüz kesin çizgilerle

sınırları belirlenememiş bir alandır. Disiplinler arası yapısı dolayısıyla turizmde ana başlıkların sınıflandırılması noktasında da farklılıklara rastlamak mümkündür (Echtner and Jamal, 1997, s. 868).

Turizm literatüründe, turizmin kavramsal ve operasyonel/teknik tanımlarına ilişkin bir ayırım göze çarpmaktadır (Vanhove, 2005, s. 1). Teknik tanımlara bakıldığında oldukça yaygın olanlardan birisi Burkart ve Medlik (1974) tarafından yapılmış olan; “insanların normalde buldukları ve çalıştıkları yerin dışına geçici ve kısa süreli olarak hareket etmeleri ve gittikleri bu yerlerde yaptıkları aktiviteler” tanımıdır. Burkart ve Medlik (1974) eserlerinde turizmi 5 ana prensibe dayandırmışlardır;

1. Turizm fenomenler (somut, algılanabilir olay ve olgular) ve ilişkilerin birleşimidir.
2. Bu fenomen ve ilişkiler insanların hareketlerinden doğmakta olup; dinamik (seyahat) ve statik (konaklama)unsurları içermektedir.
3. Seyahatlerin normalde yaşanılan ve çalışılan yerin dışına yapıyor oluşu iki yer arasındaki aktiviteleri de içermesini getirmektedir.
4. Gerçekleştirilen yer değiştirme kısa süreli ve geçicidir.
5. Ziyaret edilen yere ilişkin amaçlar ödenen ücretle ilişkili değildir.

Guyer-Feuler tarafından yapılan bir tanıma göre “Turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteği doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan, özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak, ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmalarına olanak veren modern çağa özgü bir olaydır (Kozak vd., 2008). Feuler’in tanımında, turizm hareketinin daha ziyade sosyolojik ve psikolojik yönü ağır basmaktadır. Ancak ekonomi bilimi geliştikçe turizmin ekonomik yönünü öne çıkaran tanımlar yapılmaya başlanmıştır. İsviçreli ekonomistler Walter Hunziker ve Kurt Krapf turizmin “insanların sürekli çalışma ve konutlarının bulunduğu yer dışında yaptıkları seyahat ve konaklamalardan ileri gelen ilişki ve olayların tümü” olduğunu ifade etmiştir (Dinçer vd. 2007).

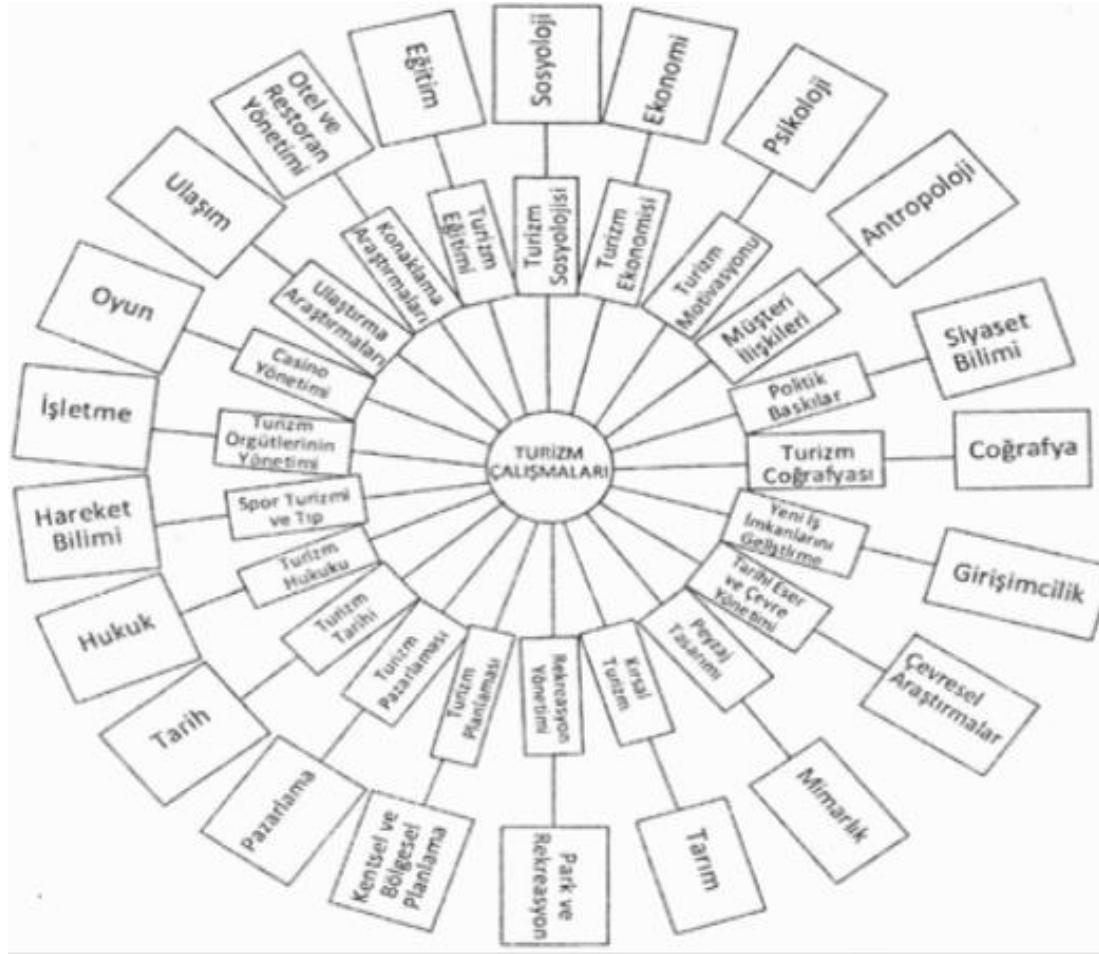
Turizm kavramı üzerine yapılan farklı tanımlar göz önünde bulundurulduğunda turizmin;

- *turist (motivasyon, seçim, tatmin, etkileşim),*

- *işletme (pazarlama, organizasyon, kurumsal ulaştırma planlaması, ağırlama, rekreasyon),*
- *yerel toplum (tercihler, ekonomik, sosyal ve kültürel etkiler)*
- *yerel çevre (ekolojik etkiler)*
- *yerel yönetim (turizmin ölçümü, politika ve planlaması)*
- *ulusal üretim (ekonomik, çevresel ve kültürel etkiler)*

ile ilişkili olduğu çok sayıda bileşen ortaya çıkmaktadır (Tribe, 1997). Tüm bu bileşenler turizmin disiplinler yönünde farklı boyutlar oluşturmaktadır. Turizm disiplininin, dolaylı ilgili alanlarının neler olduğu ve dolayısıyla kavramsal çerçevesinin ne olması gerektiği konusunda turizm araştırmacıları arasında görüş birliği bulunmamaktadır (Hoerner, 2002, s. 17). Jafari and Ritchie (1981)'a göre turizm araştırmalarında beş temel akademik disiplin yer almaktadır. Bunlar; ekonomi, sosyoloji, psikoloji, coğrafya ve antropolojidir. Sonrasında Jafari ve Aaser (1988), turizm konusunda yazılmış 157 doktora tezinde mevcut 15 temel disiplin saptamıştır. İşletme yönetimi kapsamında yer alan disiplinler bu temel disiplinler içerisinde. Pazarlamacılar, tutundurma ve turizm davranışını incelerken coğrafyacılar taşıma kapasitesi, sosyolog ve antropologlar ise turizmin doğası üzerine çalışma yapmaktadır (Graburn and Jafari, 1991, s. 4). Veal (1997) ise turizmle ilgili yapılacak bilimsel araştırmalarda sosyoloji, coğrafya, ekonomi, psikoloji ve sosyal psikoloji, tarih ve antropoloji, siyaset bilimi ve felsefeye kadar uzanan dokuz bilim dalının incelenebileceğini belirtmektedir.

Şekil 1: Turizm Çalışmalarının Disiplinler Arasındaki Yeri

Kaynak: Jafari J.'den aktaran Kozak vd., (2008: 8).

Goeldner ve Brent (2006), Şekil 1'de görüldüğü üzere, doğası gereği turizmin çok disiplinli bir yapısı olduğunu vurgulamakta, turizm deneyimlerinin ekonomik, psikolojik, sosyal, teknolojik, yasal ve politik güçlerden etkilendiğini belirtmektedir. Konu üzerinde görüşlerine yer verilen araştırmacıların da vurguladığı gibi, turizmin “trans multi inter disiplinler” bir alan olduğunu (Çallı, 2015, s. 138) bilim felsefesinde ve sektörde yaşanan gelişmelerle giderek bilimselliğe daha da yaklaştığını söylemek mümkündür.

Türkiye’de Lisansüstü Turizm Eğitimi

Lisansüstü turizm eğitiminin iki kolunu oluşturan yüksek lisans ve doktora programları; öğrencinin bilimsel araştırma yaparak bilgiye erişme, bilgiyi değerlendirme ve

yorumlama daha ileri düzeyde ise öğrenciye bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları daha derin bir bakış açısı ile irdeleme ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme yeteneği kazandırmayı amaçlar (Nergiz, 2014, s. 213).

Bir disiplinin gösterdiği gelişimi incelemede o alanda hazırlanan lisansüstü tezler büyük oranda yol gösterici olmaktadır. Bu esnada ise lisansüstü tezlerin ortaya çıkarılmasında elverişli ortam sağlayan üniversitelerin incelemesi ihtiyacı doğmaktadır. Turizm alanında lisansüstü programa sahip üniversiteler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Türkiye’de 2015 Yılı İtibariyle Turizm Alanında Lisansüstü Program Yürüten Üniversiteler

Üniversite adı	Yüksek Lisans	Doktora
Adnan Menderes Üniversitesi	✓	✓
Afyon Kocatepe Üniversitesi	✓	
Akdeniz Üniversitesi	✓	✓
Ahmet Yesevi Üniversitesi	✓	
Anadolu Üniversitesi	✓	✓
Atatürk Üniversitesi	✓	✓
Atılım Üniversitesi	✓	
Balıkesir Üniversitesi	✓	✓
Boğaziçi Üniversitesi	✓	
Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi	✓	✓
Doğu Akdeniz Üniversitesi	✓	✓
Dokuz Eylül Üniversitesi	✓	✓
Düzce Üniversitesi	✓	
Erciyes Üniversitesi	✓	
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	✓	✓
Gazi Üniversitesi	✓	✓
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	✓	
Hacettepe Üniversitesi	✓	
Haliç Üniversitesi	✓	
İstanbul Ticaret Üniversitesi	✓	
İstanbul Üniversitesi	✓	✓
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	✓	✓
Karabük Üniversitesi	✓	
Kastamonu Üniversitesi	✓	
Kırklareli Üniversitesi	✓	
Mersin Üniversitesi	✓	✓
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	✓	✓
Mustafa Kemal Üniversitesi	✓	✓
Necmettin Erbakan Üniversitesi	✓	✓
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	✓	✓

Okan Üniversitesi	✓	
Sakarya Üniversitesi	✓	✓
Süleyman Demirel Üniversitesi	✓	
Yaşar Üniversitesi	✓	
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	✓	

Kaynak: YÖK, (2016)

Tablo 1’de görülebileceği üzere Türkiye’de turizm alanında lisansüstü programa sahip 35 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerden 16’sında yalnızca yüksek lisans programı mevcutken 18’inde hem yüksek lisans hem de doktora programı bulunmaktadır. Turizm alanındaki lisansüstü programların niceliği bu şekilde iken bu programlardan çıkan lisansüstü tezlerin niceliğine bakıldığında Yüksek Öğretim Kurulu (2016) istatistiklerine göre 2185 yüksek lisans; 539 doktora tezi yazılmış olup toplamda turizm alanında 2724 lisansüstü tez mevcuttur.

Türkiye’de turizm alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin ele alınarak incelendiği bibliyometrik araştırmalara bakıldığında Kozak (1994, 1996, 2001) ve Nergiz (2014)’in çalışmalarına rastlanmaktadır. Kozak (2001), “Türkiye’de Turizm Pazarlaması Literatürünün Gelişim Süreci: 1972-1998 Yılları Arasında Hazırlanmış Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Biyo- Bibliyografik Bir İnceleme” adlı çalışmasında diğer ilgili çalışmalarından farklı olarak incelenen tezleri, turizm pazarlaması alanı ile sınırlandırmıştır. Nergiz (2014), “Türkiye’de Lisansüstü Turizm Tezlerinin Bibliyometrik Profili (1990-2013)” adlı çalışmasında ise turizm alanında hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezleri tür, dil, yıl, üniversite, enstitü, anabilim dalı ve konu gibi bibliyometrik özellikleri açısından incelenmiştir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu araştırmanın temel amacı Gazi Üniversitesi bünyesinde hazırlanmış olan tezlerin turizmin ilişkili olduğu disiplinlere göre tasnif edilmesidir. Turizm alanının disiplin olma yolundaki süreci anlama açısından bibliyografi araştırmaları yol gösterici bir nitelik taşımaktadır (Evren ve Kozak, 2014, s. 62). Özellikle turizm alanının disiplinler arası niteliği göz önüne alındığında (Gülcan, 2009, s. 191) bibliyografi temelli bir araştırmanın turizm araştırmalarında disiplinlerin etkisini göstermesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Son yıllarda yapılan araştırmalarda Türkiye’deki turizm literatürüne katkı açısından Gazi Üniversitesi’nin ilk sırada bulunduğu vurgulanmaktadır (Evren ve Kozak, 2014, s. 67; Köseoğlu vd, 2015, s. 361). Bununla birlikte Türkiye’de turizm konulu olan 2724 adet tezin 366’sı Gazi Üniversitesi bünyesinde hazırlanmıştır (YÖK, 2016). Dolayısıyla Gazi Üniversitesi bünyesinde hazırlanan tezlere yönelik yapılacak bir bibliyografi araştırması, mevcut üniversitedeki turizm alan yazın niteliğinin ortaya koyulması noktasında fikir verecektir.

Day (2000)’e göre araştırma sonucunda yazılacak olan herhangi bir kısa özetle, araştırmanın kapsamı ve amaçları belirtilmeli, araştırmada kullanılan yöntem belirtilmeli, araştırma sonucunda elde edilen bulgular özetlenmeli ve araştırmadan elde ana sonuçlar belirtilmelidir. Buna göre bu araştırma kapsamında değerlendirilecek olan tezlerin yeterlilikleri Day (2000)’in kriteri göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte tez özetlerinde tartışma ve önerilere ne ölçüde yer verildiği de göz önünde bulundurulmuştur.

Turizmin alanının birçok disipline beslenen disiplinler arası bir yapısının olduğu bu konuda yürütülen birtakım araştırmalarda iddia edilmektedir (Ecthner ve Jamal, 1997, s. 871; Farrel ve Ward, 2004, s. 278; Laws ve Scott, 2015, s. 48-49; Tribe ve Liburt, 2016, s. 49). Bu nedenle turizm alanındaki tezlerin kategorize edilmesine yönelik gerçekleştirilen böyle bir araştırmada, turizmin hangi disiplinlerden beslendiğini ortaya koyan bir modelin kıstas olarak belirlenmesi önemlidir. Bu amaçla ilgili araştırma kapsamında, Jafari ve Ritcihe (1981) tarafından geliştirilen ve turizmle ilgili tezlerin kategorize edilmesinde faydalanılan “turizm araştırmalarında yer alan disiplin ve yaklaşımlar” adlı model, (şekil 1) temel alınmıştır (Tribe, 1997, s. 648).

Jafari ve Ritchie (1981)’nin turizm araştırmalarında yer alan disiplin ve yaklaşımlar adlı modelindeki otel ve restoran yönetimi adlı kısım, bu araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Zira araştırma kapsamına dahil edilen tezlerin otel ve restoran yönetimini farklı disiplinlerin dahil olduğu bakış açısıyla ne ölçüde ele aldıkları bu araştırmanın ana temasını oluşturmaktadır.

Turizm eğitimi yapısı gereği çok disiplinli bir yapıya sahiptir. Bu nedenle bir tez kapsamında birden fazla disiplinin etkisinin olması muhtemeldir. Bu nedenle tezlerde vurgulanan temel disiplinlere ilişkin değerler, tezlerin beslendiği disiplin olarak

belirlenmiştir. Yan değer oluşturan ikinci disiplin araştırma kapsamına alınmamıştır. Buna göre tezlerin en çok ilgili olduğu konu, temel değer olarak alınmıştır. Tezlere yönelik veri toplama işlemi Mart-Mayıs 2016 tarihleri arasında Ulusal Tez Merkezi aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>). Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan tezler, kurum bazında Gazi Üniversitesi ve konu bazında turizm anahtar kelimelerini girmek suretiyle sınırlandırılmıştır. İşlem sonucunda elde edilen 367 tezin sınıflandırılması üç akademik personel tarafından gerçekleştirilmiştir. Tezlerin sınıflandırılması amacıyla belirlenen parametreler arasında; “özet kurgusu”, “yararlanılan disiplin”, “lisansüstü düzey”, “enstitü türü”, “danışman unvanı” ve “araştırma yılı” yer almaktadır. Sınıflandırma işlemi şu araştırma sorularına cevap vermek üzere yapılmıştır;

1. Turizm alanındaki tezlerin özet kurgusunda amaç, yöntem, sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiş midir?
2. Turizm alanındaki tezler hangi disiplinlerden yararlanmıştır?
3. Turizm alanındaki tezler hangi düzeyde yapılmıştır?
4. Turizm alanındaki tezler hangi enstitü çatısı/çatıları altında tamamlanmıştır?
5. Turizm alanındaki tezler hangi danışman unvanıyla tamamlanmıştır?
6. Turizm alanındaki tezler hangi yıllarda tamamlanmıştır?

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde lisansüstü tezlere yönelik elde edilen verilerin raporlanmasına yer verilmiştir. Buna göre bu bölüm kapsamında araştırma özetlerinin kriterlere göre sınıflandırılmasına ve araştırmaların ilişkili olan disiplinlere, lisansüstü düzeye, enstitüye, Danışman’ın unvanına ve yıllara göre sınıflandırılması konuları ele alınmıştır. Buna göre, araştırma sürecinde elde edilen bulgular aşağıda gösterilmektedir;

Araştırma Özetlerine Yönelik Bulgular

Gazi Üniversitesi bünyesinde yayımlanan lisansüstü tezlere bakıldığında, ilk tezin 1985 yılında yayımlandığı görülmektedir. Buna göre, ilk yıldan itibaren yayımlanan tez özetleri incelendiğinde tez özetlerinde sırasıyla araştırmanın amaç ve sonuçlarının belirtildiği göze çarpmaktadır. Yine tezlerin önemli bir bölümünde araştırmanın kurgulandığı yöntemin belirtildiği görülmektedir. Öte yandan, tez özetlerinin önemli bir

bölümünün öneri kısmının belirtilmediği, neredeyse tamamının ise tartışmaya değinmediği görülmüştür.

Tablo 2: Araştırma Özetlerinin Belirlenen Kriterlere Göre Sınıflandırılması

	Amaç	Yöntem	Sonuç	Tartışma	Öneri
Var	360	313	339	5	86
Yok	5	52	26	360	279
TOPLAM			365		

Araştırmaların Yararlandığı Disiplinlere Yönelik Bulgular

Tablo 3’de tezlerin ilişkili olduğu disipline göre araştırmaların sınıflandırılması görülmektedir. Tablo 3’deki veriler, 1985-2006 ve 2007-2016 olmak üzere iki ayrı dönemi kapsamak üzere hazırlanmıştır. Buna göre, İlk dönem olan 1985 yılından sonraki 21 yıllık dönemde turizm konularında yayımlanan tezleri, ilişkili olunan disipline göre incelemeye tabi tuttuğumuzda pazarlama disiplininden yararlanan tezlerin birinci sırada yer aldığı görülmektedir (%37.3). Bunu yönetim ve organizasyon (%31.3) ile eğitim (%12) disiplinleri takip etmektedir. Bu dönem sürecinde psikoloji, antropoloji, coğrafya, ulaşım ile şehir ve çevre planlama disiplinlerinden yararlanan araştırmaların bulunmadığı görülmektedir. İkinci dönem olan 2007-2016 yılları arasındaki 9 yıllık dönemde turizm konularında yayımlanan tezleri, etkileşime girdiği disipline göre incelemeye tabi tuttuğumuzda yönetim ve organizasyon (%30.8) disiplininden yararlanan tezlerin birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu pazarlama (%26.3), eğitim (%8.9) ve ekoloji (%7.4) disiplinleri takip etmektedir. Yine, coğrafya ve ulaşım disiplinlerinden yararlanan araştırmaların ikinci dönem sürecinde de ele alınmadığı görülmektedir.

Tablo 3’de yer alan birinci ve ikinci dönem karşılaştırıldığında, ikinci dönemde birinci döneme kıyasla işletme temelli disiplinlerden yararlanan araştırmaların azalma eğiliminde olduğu, buna karşılık ekoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi disiplinlere yönelim gerçekleştirildiği görülmektedir. Benzer şekilde ikinci dönemi kapsayan araştırmaların birinci dönem araştırmalarına göre disiplinler arası dağılımının nispeten daha sağlıklı olduğu görülmektedir. Ekonomi disiplininden yararlanan araştırmalara bakıldığında, bu disiplinin geçen yıllar içerisinde turizm araştırmalarına konu olması bakımından azaldığı dikkat çeken bulgular arasındadır.

Tablo 3: İlişkili Olunan Disipline Göre Araştırmaların Sınıflandırılması

Disiplin	Tarih			
	I. DÖNEM		II. DÖNEM	
	1985-2006		2007-2016	
	N	(%)	N	(%)
Eğitim	20	12	18	8.9
Sosyoloji	2	1.2	7	3.4
Ekonomi	18	10.8	8	3.9
Psikoloji	-	-	6	2.9
Antropoloji	-	-	8	3.9
Politik Bilimler	1	0.6	2	0.9
Coğrafya	-	-	-	-
Ekoloji	2	1.2	15	7.4
Tarım/Kırsal	-	-	1	0.4
Park ve Rekreasyon	3	1.8	7	3.4
Şehir ve Çevre Planlama	-	-	4	1.9
Pazarlama	62	37.3	52	26.3
Hukuk	1	0.6	3	1.4
Yönetim ve Organizasyon	52	31.3	61	30.8
Ulaşım	-	-	-	-
Diğer Disiplinler	2	1.2	7	3.4
ARA TOPLAM	166	45.3/100	199	54.7/100
TOPLAM	365		100	

Araştırmaların Lisansüstü Düzeye Göre Sınıflandırılmasına Yönelik Bulgular

Tablo 4’de araştırmaların lisansüstü düzeylerine göre sınıflandırılması görülmektedir. Tablo 4’deki veriler, yüksek lisans ve doktora olmak üzere iki ayrı düzeyi kapsamak üzere hazırlanmıştır. Buna göre yüksek lisans düzeyindeki araştırmaların doktora düzeyindeki araştırmalara kıyasla ağırlıkta olduğu görülmektedir (%80.9).

Tablo 4: Araştırmaların Lisansüstü Düzeye Göre Sınıflandırılması

Lisansüstü Düzey	N	%
Yüksek Lisans	296	80.9
Doktora	69	19.1
TOPLAM	365	100

Araştırmaların Enstitü Türüne Göre Sınıflandırılmasına Yönelik Bulgular

Tablo 4’de araştırmaların bağlı bulunduğu enstitü sınıfına göre çeşitlendirilmesi görülmektedir. Tablo 4’deki veriler, eğitim bilimleri, sosyal bilimler, sağlık bilimleri ve fen bilimleri olmak üzere dört ayrı enstitüyü kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Buna

göre turizm konulu araştırmaların en yüksek sayıda eğitim bilimleri enstitüsü çatısı altında gerçekleştirildiği görölmektedir (%57.4). Sosyal bilimler enstitüsü çatısı altında gerçekleştirilen araştırmalar ise bir sonraki sırayı almaktadır (%40.3). Tablo 4'deki veriler göz önünde bulundurulduğunda, sağlık bilimleri ve fen bilimleri enstitüsü çatısı altında gerçekleştirilen turizm konulu araştırmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görölmektedir (%2.1)

Tablo 5: Araştırmaların Yazıldıkları Enstitüye Göre Sınıflandırılması

Enstitü	N	%
Eğitim Bilimleri	210	57.4
Sosyal Bilimler	147	40.3
Sağlık Bilimleri	1	0.2
Fen Bilimleri	7	1.9
TOPLAM	365	100

Araştırmaların Danışman Ünvanına Göre Sınıflandırılmasına Yönelik Bulgular

Tablo 6'da araştırmaların danışman unvanına göre sınıflandırılması görölmektedir. Tablo 5'deki verilerin sınıflandırılması sırasıyla Prof. Dr., Doç. Dr., Yrd. Doç. Dr. ve belirsiz şeklinde sıralanmaktadır. Buna göre turizm konulu araştırmaların en yüksek sayıda Yrd. Doç. Dr. Danışmanlığında gerçekleştirildiği görölmektedir (%36.5). Prof. Dr. Danışmanlığında gerçekleştirilen araştırmaların ise bir sonraki sırayı aldığı görölmektedir (%33.7). Doç. Dr. Danışmanlığında gerçekleştirilen araştırmaların üçüncü sırayı aldığı görölmektedir. Gerçekleştirilen araştırmalardan üçünün danışman unvanı belirtilmemiştir.

Tablo 6: Araştırmaların Danışman Ünvanlarına Göre Sınıflandırılması

Unvan	N	%
Prof. Dr.	124	33.7
Doç. Dr.	104	28.8
Yrd. Doç. Dr.	134	36.5
Belirsiz	3	0.8
TOPLAM	365	100

Araştırmaların Yıllara Göre Sınıflandırılmasına Yönelik Bulgular

Tablo 6'da araştırmaların yıllara göre sınıflandırılması görölmektedir. Buna göre turizm konulu araştırmaların en düşük sayıda sırasıyla 1985 (0.2) , 1986 (0.2), 1987 (0.2), 1988

(0.2), 1989 (0.2) ve 1990 (0.2) yıllarında gerçekleştirildiği görülmektedir. Diğer taraftan 2007 sonrasına bakıldığında turizm konulu araştırmalarda kayda değer bir artış olduğu görülmektedir. Buna göre en yüksek sayıda araştırmanın 2012 (7.6), 2014 (7.3), 2010 (6.8), 2015 (6.5) ve 2013-2011 (6.2) yıllarında gerçekleştirildiği görülmektedir. Araştırma kapsamında 2016 yılında yayınlanmış olan turizm konulu sadece iki teze ulaşılabilmektedir.

Tablo 7: Araştırmaların Tamamlandıkları Yıllara Göre Sınıflandırılması

Yıl	N	%
1985	1	0.2
1986	1	0.2
1987	1	0.2
1988	1	0.2
1989	1	0.2
1990	6	1.6
1991	7	1.9
1992	9	2.4
1993	1	0.2
1994	14	3.8
1995	12	3.2
1996	15	4.0
1997	11	2.9
1998	11	2.9
1999	7	1.9
2000	12	3.2
2001	10	2.7
2002	9	2.4
2003	6	1.6
2004	9	2.4
2005	5	1.3
2006	15	4.6
2007	12	3.2
2008	23	6.2
2009	16	4.3
2010	25	6.8
2011	23	6.2
2012	28	7.6
2013	23	6.2
2014	27	7.3
2015	24	6.5
TOPLAM	365	100

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu araştırma kapsamında 1985-2016 yılları arasında Gazi Üniversitesi bünyesinde yayımlanmış olan turizm konulu tezlere yönelik tasnif çalışması yapılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir;

Araştırmaların özetlerine yönelik sonuçlara bakıldığında, amaç ve sonuçların araştırmaların önemli bir kısmında belirtildiği görülmektedir. Yöntemin amaç ve sonuç kadar sık ele alınmadığı dikkat çekmektedir. Diğer taraftan araştırma özetlerinde tartışma ve öneri kısımlarına yeterli ölçüde yer verilmediği görülmüştür.

Araştırmaların yararlandığı disiplinlere yönelik sonuçlara bakıldığında özellikle son yıllarda işletme dışı disiplinlerden yararlanan tezlerin de alan yazında yer almaya başlaması turizm alanının çok disiplinli yapısını güçlendirme noktasında önem taşımaktadır. Bu disiplinler içerisinde ekoloji disiplininden beslenen araştırmaların gözle görülür bir biçimde arttığı gözlemlenmiştir. Son yıllarda küresel ısınma ve doğal kaynakları koruma konularının sıklıkla vurgulanması araştırmacıları bu konuya iten temel amiller arasında gösterilebilir.

Araştırma sonucunda yönetim organizasyon ve pazarlama ağırlıklı bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle araştırma sonucunun Evren ve Kozak (2014)'un sonuçlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Bu iki araştırma sonucu doğrultusunda Türkiye'de yayımlanan turizm araştırmalarında işletme yönetimi kapsamında yer alan disiplinlere ağırlık verildiği söylenebilir. Sektör odaklı araştırma yürütme isteği bu durumun nedenleri arasında gösterilebilir. Turizm alanında yapılan araştırmaların yönetim organizasyon ve pazarlama alanlarında kümelenmesi, bu alanda yapılan araştırmaların güç alanının etkisinde bulunduğunu işareti olabilir. Güç alanı etkisi, araştırmaların belirli bir anlayışın etrafında kümelenmesi sonucunu doğuran bir yerleşik anlayış olarak ifade edilebilir (Tribe, 2005). Bununla birlikte araştırma kapsamına alınan tezlerde sosyoloji, antropoloji ve psikoloji 'ye ait değerler de bulunmaktadır. Ancak bu disiplinler tezlerin ana değerini oluşturmamaktadır. Tezlerin bu disiplinlerden beslendiği ancak temel değer olarak yönetim organizasyon ve pazarlama disiplinlerini benimsedikleri görülmüştür. Dolayısıyla ileriki dönemlerde ele alınacak olan araştırmalarda, yan değer olarak alınan diğer disiplinlerin temel değer olarak benimsenmesi turizm alanının işletme ağırlıklı yapıdan çıkarak diğer disiplinlerden de sağlıklı bir biçimde yararlanılmasını sağlayacaktır. Bu durumun turizmin disiplin olma yolundaki evrimine katkı sağlayacağı söylenebilir. Diğer taraftan, geçen yıllar içerisinde diğer disiplinlerden beslenen araştırmaların artış göstermesi gelecekte yapılan araştırmaların farklı çeşitlilikte olacağı söylenebilir.

Gazi Üniversitesi bünyesinde tamamlanan tezlerin disiplinlere göre dağılımı noktasında coğrafya ve ulaşım disiplinlerine yönelik bakış açısının tamamlanan tezlerin herhangi birinde benimsenmediği görülmüştür. Bu bağlamda, turizm coğrafyası ve hava taşımacılığı adı altında dergilerin bulunduğu göz önünde bulundurulursa bu alanda tezlerin yazılmasının turizm literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmaların lisansüstü düzeye göre sınıflandırılmasına yönelik sonuçlara bakıldığında yüksek lisans düzeyindeki araştırmaların doktora düzeyindeki araştırmalara kıyasla çok daha yüksek sayıda olduğu görülmüştür.

Araştırmaların enstitü türüne göre sınıflandırılmasına yönelik sonuçlara bakıldığında en yüksek sayıda araştırmanın eğitim bilimleri ve sosyal bilimler enstitüsü çatısı altında yapıldığı tespit edilmiştir.

Araştırmaların danışman unvanına göre sınıflandırılmasına yönelik sonuçlara bakıldığında yardımcı doçent danışmanlığında yapılan tezlerin ilk sayıda yer aldığı ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç Kozak (1995), Kozak ve İçöz (1999) ile Evren ve Kozak (2014)'ün elde ettiği sonuçlarla örtüşmektedir. Bu sonuçtan hareketle akademisyenler için araştırma yapmanın kariyer beklentileri ile ilişkili olduğu söylenebilir. Yardımcı doçent danışmanlığında yürütülen tezleri profesör ve doçent danışmanlığında yürütülen tezler takip etmektedir.

Araştırmaların yıllara göre sınıflandırılmasına yönelik sonuçlara bakıldığında ilk yıllarda oldukça sınırlı sayıda araştırmaların yürütüldüğü görülmektedir. Bu sonuç Evren ve Kozak (2014)'ün elde ettiği sonuçla örtüşmektedir. Bu sonuçtan hareketle ilerleyen yıllarda araştırma sayısının artacağı söylenebilir. Bununla birlikte tamamlanan araştırma sayısının her geçen yıl arttığı dikkat çekmektedir. Araştırma sayısı bakımından 2007 yılı önemlidir. Bu yıl ile birlikte sonrasında araştırma sayısında belirgin bir artışın meydana geldiği tespit edilmiştir.

Bu konuda yapılacak olan sonraki araştırmalarda tek bir üniversite yerine birden fazla üniversitenin araştırma kapsamına dahil edilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu yolla, üniversiteler arasında karşılaştırma yapma imkanı da elde edilecektir. Araştırma yöntemi, araştırmanın aldığı referans sayısı ve literatürün yaşlanma hızı gibi konuların ele alınmasının araştırmaları zenginleştirileceği düşünülmektedir. Son olarak

ilişkili olan disiplin kriterinin dönemler halinde ortaya koyulmasının ilerde yapılan araştırmaları net sonuçlara ulaştıracağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Burkart, A. J. and Medlik, S. (1974). *Tourism: Past, Present and Future*, Heinemann, London.

Çallı, D. S. (2015). Turizm Yazınında Teorik Çerçeve Yaşanan Tartışmalar ve Turizmoloji Üzerine Nitel Bir Değerlendirme. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7, 135-142.

Day, R. D. (2000). *Bilimsel bir makale nasıl yazılır ve yayımlanır?*. Oryx Press.

Diñer, F. İ., Çetin, G., Aslan, E. H., İzgi M. T. ve Demirođlu, O. C. (2007). Turizmoloji Nedir? Turizmbilim Üzerine Yapılan Teorik Tartışmaları Deđerlendiren Bir Analiz Çalışması. Web: http://www.tourismology.org/TUR%C4%B0ZMOLOJ%C4%B0_NED%C4%B0R.pdf.

Echtner, C. and Jamal, T. (1997). The Disciplinary Dilemma of Tourism Studies. *Annals of Tourism Research*, 24 (4), 868-883.

Echtner, C. M., Jamal, T. B. (1997). The Disciplinary Dilemma of Tourism Studies. *Annals of Tourism Research*, 24(4), 868-883.

Evren, S., Kozak, N. (2014). Bibliometric analysis of tourism and hospitality related articles published in Turkey. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 25(1), 61-80.

Farrel, B. H., Ward, L. (2004). Reconceptualizing Tourism. *Annals of Tourism Research*, 31(2), 274-295.

Goeldner, C. and Brent R. (2006). *Tourism, Principles, Practices, Philosophies*, John Wiley&Sons, New Jersey.

Graburn, N. and Jafari, J. (1991) Tourism Social Science. *Annals of Tourism Research* 18,1-11.

Gülcan, B. (2009). Turizmin Disipliner Evrimi. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 186-206

- Hoerner, J. M. (2002). Towards a new definition of tourism, *Espaces, Tourisme & Loisirs*, 197, 15-20.
- Jafari, J., Ritchie, J. R. B. (1981). Towards a Framework for Tourism Education. *Annals of Tourism Education*, 8, 13-33.
- Jafari, J., and D. Aaser (1988). Tourism as the Subject of Doctoral Dissertations. *Annals of Tourism Research* 15, 407-429.
- Jafari, J., and Ritchie, B. (1981). Towards a Framework of Tourism Education: Problems and Prospects. *Annals of Tourism Research* 8, 13-34.
- Kozak, N. (1994). 1963-1992 Yılları Arasında Türkiye’de Yüksek Lisans ve Doktora Seviyelerinde Yazılmış Tezlerin Çeşitli Parametrelere Göre Değerlendirilmesi. *Dört Yıllık Turizm Yüksek Okullarında Eğitim-Öğretim Sorunları ve Çözüm Önerileri Konulu Hafta Sonu Semineri*, Nevşehir: Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, 150-158.
- Kozak, N. (1995). Türkiye’de yayımlanan turizm konulu makaleler üzerine bir inceleme, *Anatolia*.
- Kozak, N. (1996). Türkiye Turizm Tezleri Bibliyografyası (1952-1995). *Ankara: Anatolia Yayıncılık*.
- Kozak, N., İçöz, O. (1999). Turizm İşletmeciliği Dergisi’nin Turizm Literatürüne Katkısı Hakkında Bir İnceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10 (Eylül-Aralık): 9-17.
- Kozak, N. (2000). Türkiye’de Akademik Turizm Literatürünün Gelişim Süreci Üzerine Bir İnceleme. *DAÜ: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 15-55.
- Kozak, N. (2001). Türkiye’de Turizm Pazarlaması Literatürünün Gelişim Süreci: 1972-1998 Yılları Arasında Hazırlanmış Lisansüstü Tez Çalışmaları Üzerine Biyo-Bibliyografik Bir İnceleme, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12, 26-33.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak M. (2008). *Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar*, Gözden Geçirilmiş 7. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.

Köseoğlu, M. A., Sehitoglu, Y., Parnell, J. A. (2015). A Bibliometric Analysis of Scholarly Work in leading tourism and hospitality journals: the case of Turkey, *Anatolia*, 26:3, 359-371.

Extended Abstract

Touristic activities which were perceived as a luxury need in the past are now considered as a requirement. This situation has been effective on the way of perceiving touristic activities in science world (Çallı, 2015: 136). With the increasing influence of tourism sector on socio-cultural and economic structure, the scope of tourism education has extended, as well (Kozak, 2000: 16). Therefore, within the scope of the present study, post-graduate theses which are included in the core of academic education are categorized. Categorization criteria contain degrees, years, the institute depended on, title of the thesis supervisors and the utilized disciplines.

Tourism has become one of the most important sectors. This situation has brought along the examination of tourism phenomenon by different disciplines. However, it has also caused differences in tourism researches (Echtner and Jamal, 1997: 868). These differences have resulted in indefinite epistemological borders, formation of concepts within tourism context by collected disciplines and malformation of discipliner structure of tourism (Tribe, 1997). In order to visualize this situation, Jafari and Ritchie (1981) demonstrated the disciplines, with which the field of tourism is in interaction, through the figures.

Examining the quantity of post-graduate theses in tourism programs in Turkey, it is seen according to YÖK (High Educational Institution) statistics that there exist 2185 master theses, 539 doctorate theses, and so 2724 post-graduate theses in total in the field of tourism. Multi-disciplinary structure of tourism has reflected on tourism education. In the studies carried out by Kozak (1994, 1996, 2001) and Nergiz (2014) on post-graduate theses, it is seen that research subjects are structured on multi-disciplinary aspects of tourism researches.

The main purpose of this study is to categorize the theses prepared within Gazi University according to disciplines with which tourism is in interaction. Bibliography researches are quite beneficial for comprehending the path of disciplinary evolution of the tourism field (Evren ve Kozak, 2014: 62). Especially taking into consideration the inter-disciplinary nature of tourism field (Gülcan, 2009: 191), it is considered that a bibliography-based research is of crucial in terms of revealing the influence of disciplines on tourism researches.

The research is conducted on post-graduate theses. Day (2001)'s criteria were taken into consideration during kurgu of theses. On the other hand, for categorizing the research subjects, it was based on the model (Figure 1) developed by Jafari and Ritchie (1981) and named as “disciplines and approaches adopted in tourism researches” and utilized for categorizing the theses in tourism field.

Considering the findings as to abstract-based categorization of post-graduation theses included in the research, it is seen that purposes and results of the researches are mostly mentioned in the abstract section; however, the abstract sections are lack of suggestions and discussions. Considering the findings as to the utilized discipline-based categorization of post-graduation theses included in the research, it is observed that the researches on Business discipline are dominant in both periods. On the other hand, it is also seen that the number of researches supported with other disciplines has increased. Considering the findings as to degree-based categorization of post-graduation theses included in the research, it is observed researches at post-graduate level are more dominant than those at doctorate level. Considering the findings as to institute-based categorization of post-graduation theses included in the research, it is seen that the highest number of tourism-based researches has been conducted within the institute of educational sciences. Considering the findings as to supervisor's title-based categorization of post-graduation theses included in the research, it is seen that the highest number of researches on tourism have been carried out under the supervision of Asst. Prof. Considering the findings as to year-based categorization of post-graduation theses included in the research, it is observed the lowest number of researches on tourism was conducted in 1985 whereas the highest number of researches was conducted in 2012.

As a result of the study, an organization and marketing-based structure shows up. In this regard, it is seen that this result shows parallelism with the findings of Evren and Kozak (2014). In line with the results of these two researches, it can be indicated the disciplines included in Business Management are more dominant in the researches on tourism in Turkey. Tendency to carry out sector-based researches would be regarded as one of the reasons underlying this situation. Accumulation of the researches in tourism around the management, organization and marketing fields could be an indicator of the fact that these researches are under the influence of power field. Therefore, considering the disciplines regarded as side value in previous researches as main value in the further studies would allow the elimination of business-dominant structure of the tourism and benefiting from other disciplines in a sound way.

The results as to supervisor's title-based categorization of the researches show parallelism with the research findings of Kozak (1995), Kozak and İçöz (1999) and Evren and Kozak (2014). In the light of this parallelism, it can be indicated that conducting researches is quite related to career expectations of academicians. The results as to year -based categorization of the researches show parallelism with the findings of Kozak (2014).

It is considered that including more than one university into further researches would be beneficial. By this means, universities could be compared to each other. In addition, examining such issues as the research method, the number of references in the researches and progression rate of literature would enrich the content of researches. Lastly, it is considered that examining the utilized discipline under particular periods would bring concrete results in further studies.